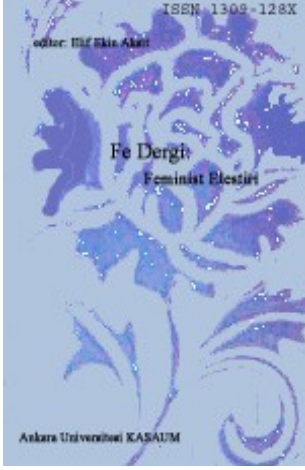

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8, Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>
**Bir Güvenlikli Site Hikâyesi: Gündelik Hayatın
Dönüşümüne Otoetnografik Yaklaşım**
Leyla Bektaş Ata

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 15 Aralık 2016

Bu makaleyi alıntılanmak için Leyla Bektaş Ata, “Bir Güvenlikli Site Hikâyesi: Gündelik Hayatın Dönüşümüne Otoetnografik Yaklaşım” *Fe Dergi* 8, no. 2 (2016), 46-61.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/16_4.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Bir Güvenlikli Site Hikâyesi: Gündelik Hayatın Dönüşümüne Otoetnografik Yaklaşım¹

Leyla Bektaş Ata*

Bu çalışmada, bir güvenlikli sitede yaklaşık üç ay boyunca yaşama deneyimim üzerinden mekânın gündelik hayat üzerindeki dönüştürücü etkisini incelemeyi amaçlıyorum. İstanbul'un merkezinde yaşarken, birçok noktaya yürüyerek giden, toplu ulaşım araçlarından yararlanan, civardaki kafeleri, kütüphaneleri, sinemaları, kitapçıları ve sokağı yoğun bir şekilde kullanan bir kadın olarak, kentin çevre bölgelerine inşa edilen bir siteye yerleşme, taşındığım daireyi ev kılma, komşu edinme ve kentin diğer noktalarına erişme çabalarımı, kent çalışmaları literatürünün yardımı ve otoetnografik yöntemin imkânlarıyla aktarmaya çalışacağım. Kullanılan yöntem, bir yandan kendi tecrübelerime odaklanmama diğer yandan ise site sakinlerinin gündelik tekrarlarına fiziksel anlamda yakın olmama olanak tanımıştır. Mekân içerisinde üretilen anlamın nasıl oluştuğunu içeriden görmemi ve doğrudan tecrübe etmemi sağlayan yöntem, akademik çalışmayla gündelik hayat arasındaki keskinliği kırarak, sıradan olanın önemine yoğunlaşmaktadır. Betimsel veri üzerinden mekânın insan üzerindeki belirleyiciliğini, ev, komşular, site ortak alanları ve kent hayatına katılım üzerinden çözümlediğim bu araştırma, kent çalışmalarının teorik arka planından beslenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlikli site, mekân, ev, kent, oto-etnografi

An Attempt for an Auto-Ethnography: Living in a Gated Community

I analyze the conversion effect of the living-space on everyday life by living for approximately three months in a gated community in this study. As a person who would walk to many places when I lived in the center of Istanbul; with the help of the literature of urban studies and the facilities of auto-ethnographic method, I will try to explain my efforts of settling down in a gated community, trying to turn the apartment which I moved in into a home, befriending neighbours and my struggles to get to the other parts of the city. The method which is used let me focus on my own experience and also be physically close to the routines of other residents in the gated community. Auto-ethnography which let me see how the meaning is created on space and experience it directly. Moreover, it shows the importance of the "usual" by breaking the sharp difference between the academic work and daily life.

Keywords: Gated community, space, home, city, auto-ethnography

İstanbul'da gün boyu dolaşırken dünyanın haline üzuldüm.

Ankara'da insan sadece Ankara'nın haline üzülüyor

-Barış Bıçakçı, Sinek Isırıklarının Müellifi, 2013

Giriş

Ludwig Feuerbach, "bir sarayda farklı düşünülür, bir kulübede farklı" der (Engels, 1992, 35). Ben de mekânın farklı düşünmem üzerindeki etkisini anlamak üzere İstanbul'un Başakşehir ilçesinde yer alan bir güvenlikli sitenin on dördüncü katına taşındım. İstanbul'un merkezinde süren gündelik hayatımdan uzaklaşarak alışık olmadığım bir yaşam alanına yerleştim. Bu metinde, Ağustos-Kasım 2015 tarihleri arasında taşındığım daireyi ev kılma sürecimi, site içerisinde yaşadığım karşılaşmaları, kentin diğer noktalarına erişme maceralarımı, kent

¹ 2016 Diele Koğacıoğlu Makale Ödülü'nde Üçüncülük alan aynı isimli makalenin gözden geçirilmiş halidir. Çalışmada kullanılan yöntem tartışması 10-11 Kasım tarihlerinde UPENN'de düzenlenen Spaces and Flows: Seventh International Conference on Urban and ExtraUrban Studies'de "Everyday Life in a Gated Community: An Attempt at Auto-Ethnography" adıyla sunulmuştur. Çalışmayı yapabilmek için konaklayacağım daireyi bulabilmeme çok büyük katkıları olan Prof. Dr. Ali Murat Vural'a, Seminer dersinde yaptığımız tartışmalarda farklı bakış açıları kazandıran Prof. Dr. Aksu Bora'ya, eleştiri ve yorumlarıyla metnin zenginleştirilmesinde payı büyük olan Prof. Dr. Simten Coşar'a, çalışmayı yapmaya beni cesaretlendiren Yasin Ata'ya teşekkürü borç bilirim. Metin 2016 yılının başında tamamlandıktan sonra, kendim ve yaşadığım bölgeye dair paylaştıklarım da o döneme aittir.

* İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu, Öğretim Görevlisi; Hacettepe Üniversitesi İletişim Bilimleri Doktora Programı, Doktora Öğrencisi.

çalışmaları literatürünün yardımıyla aktarmayı deneyeceğim. Aynı zamanda, otoetnografik yöntemin imkânlarını da tartışmaya açacağım.

Yüksek lisans tezimde kent mekânının dönüşümünün kentlinin yabancılaşması üzerine etkisini incelemeye başlayarak (Bektaş 2013) içerisine girdiğim kent çalışmaları alanı, “yaşadığım kentin sokaklarında yürürken her geçen gün daha fazla gölgede kaldığımı ve gökyüzünü görmekte zorluk çektiğimi fark et[mem]” (Bektaş 2015) üzerine yeni sorular sormama sağladı. “İnsanlar neden rezidans tipi yüksek binalarda yaşar?”, “yüksek binalar insanların gündelik hayatını nasıl dönüştürür?” gibi sorulara cevap aramak için İstanbul'un farklı semtlerinde yer alan rezidans tipi yüksek binalarda yaşayan insanlarla yaptığım görüşmeler, bir noktadan sonra “ben böyle bir yerde yaşasam neler hissedirim ve gündelik pratiklerim (ev, komşular, mahalle ve kentle kurduğum ilişki, evde yapıp ettiklerim) nasıl değişir?” diye sormama vesile oldu.

Bu tecrübeyi yaşayabileceğim evi bulabilmek için bir yıl süresince GYODER, Konutder gibi derneklerle ve yanı sıra çeşitli konut firmalarıyla görüşme ve yazışmalar yaptım. Bu görüşmelerde, yaşamayı istediğim yerin, yüksek bir binanın¹ onuncu katlarında, çok temel ev eşyalarına (yatak, masa-sandalye, koltuk, ocak gibi) sahip bir daire olması benim için önemli ve yeterliydi. Ortalama apartman yüksekliğini aşan bir katta konaklamayı, yüksekliğin gündelik üzerindeki etkisini anlayabilmek için özellikle talep ediyordum. Yaşamayı istediğim dairenin, kentin hangi noktasında olacağına ilişkin bir görüş belirtmedim. Gündelik hayatım üzerinde belki de en önemli değişken bu olsa da, bir daire bulabilme ihtimalimi tamamen ortadan kaldıracak endişesi, beni bu noktaya dair kısıtlama getirmemeye yöneltti. Temmuz 2015'te bir güvenlikli sitede konaklayacağım netleşince, binanın yüksekliğinin ve rezidans tipi bir güvenlikli yapı olmasının ötesinde, bir site (*gated community*) olması benim için farklı deneyimleri de beraberinde getirdi; geniş, açık-ortak alanlar farklı pratik ve karşılaşmaları gözlemleyebilmeme olanak yarattı.

Gizlilik esasları gereği ismini veremeyeceğim firmanın benim için sağladığı eşyalı evde yaşamaya başlamadan önce ne bir güvenlikli sitede ne de yüksek bir binada yaşamıştım. Türkiye'nin yaklaşık olarak son otuz yılında sürdürülen kentleşme politikalarının izini, üç farklı kentin (İzmir, Eskişehir, İstanbul) çeşitli konut tiplerinde yaşayarak süren bir araştırmacı olarak, aktaracağım yaşam deneyiminin bir yandan tekil ve eşsiz olduğunu kabul ederken, diğer yandan otoetnografi (*auto-ethnography*) yöntemini kullanıyor olmanın yapısı gereği, kendim (*auto*) üzerine yazarken, deneyimlediklerimin kültürel bağlamla ilişkisini (*ethno*) araştırma sürecini uygularken (*graphy*) kuracağım (Reed-Danahay 1997). Çok katmanlı bir yapısı olan otoetnografi yöntemini, konutların ve yaşam alanlarının (site, mahalle gibi) yaşayanlar üzerindeki etkisini, modern mimarinin yalnızca göz-görme üzerinden ilerleyen argümanlarına ek, diğer duyuları da dâhil ederek yaşama deneyimine katmanın, mekân üzerine yapılan analizleri güçlendireceğine ve mekânları daha yaşanabilir kılama noktasında önemli bir veri sağlayacağına olan inançla kullandım.

Siteye taşınmadan önce iki yıl boyunca yaşadığım Harbiye, sürekli yenilenme telaşında da olsa İstanbul'un eski/yerleşik bir semti ve farklı sosyo-ekonomik sınıftan insanları bir araya getiriyor. Çoğunluğu orta ve orta-alt sınıf sakinlerin bir kısmı uzun süredir bu bölgede yaşamalarını sürdürürken bir kısmı ise benim gibi semtin kent merkezinde oluşu dolayısıyla burada yaşamayı tercih ediyor. Harbiye, orta-alt sınıf mensubu bir akademik olarak, gelirimle oranla yüksek kira bedeli ödememe rağmen sıklıkla vakit geçirdiğim mekânlara yakınlığı dolayısıyla yaşamayı tercih ettiğim bir semt. Başakşehir ise, kentin özellikle 2000'ler sonrası yapılaşmaya başlayan, orta ve orta-üst sınıf sakinlerden mütevellit, benim yaşam alanıma yaklaşık 30 kilometre uzaklıkta olan bir bölge. Harbiye'den Başakşehir'e, yüksek binalardan mütevellit bir sitenin üst katlarına taşınmak, bir yandan farklı sosyo-ekonomik sınıflardan sakinlerle bir arada yaşamayı beraberinde getirirken, diğer yandan İstanbul'da son dönemde yürütülen kentleşme ve mekân politikasına ve bunun kent kullanımına etkisini incelemeyi de gerekli kılıyor. Ayrıca, güvenlikli sitelerde, toplu konutlarda ve yüksek binalarda yaşamının gündelik hayat üzerindeki etkisini ilk elden tecrübe etmeye olanak sağlıyor.

Gaston Bachelard (2013, 42), “herkesin kendi yollarını, kendi kavşaklarını, oturduğu bankları anlatması gerekir. Herkesin yitirdiği kırların kadastrounu çıkarması gerekir” der. Ben de bu metinde, kısa bir süre yaşadığım yer üzerinden kendi yollarıma ve kavşaklarıma temas etmeye çalışırken, “güvenlikli site”de yaşayan bir kadın olarak kent mekânında benim yitirdiklerimin, bizim yitirdiklerimizle taşıdığı paralellikleri kurmaya çalışacağım. Bu yolla, geliştireceğim anlatıda kent mekânına müdahale eden politikaların, kentin periferisine “ayrıcılık” bir yaşam alanı vaadiyle inşa edilen sitelerin, gündelik hayatta nasıl karşılık bulduğuna dair deneyimler aktarmaya çalışacağım. Araştırmanın amaçlarından biri de kadınların gündelik hayatlarında hangi koşullarda evden çıkarak kamusal mekânlara eriştikleri ve bu mekânlarda neler deneyimlediklerine yönelik çalışmaların yetersizliğini (Tuncer 2015, 33) aşabilmeye yönelik katkıda bulunmaktır.

Çalışmada yöntem tartışması yaptıktan sonra üç temel kısım üzerinde duruyorum. Siteye giden ve siteye kapatan ilk kısım Yol. Yol'da yaşadıklarına, Yol'un bana düşündürdüklerine, kentle kurduğum ilişkideki merkezi yerine değişiyorum. İkinci kısım Site. Fiziksel yapısından kısaca bahsettikten sonra ortak alanlarda yaşanan karşılaşmaları, geliştirilen ilişkileri, sitenin yabancı sakinleriyle yerlileri arasında yaşanan gerilimlerin izini sürmeye çalışıyorum. Son kısım ise Ev. Kentle yalnızca bakış üzerinden ilişki kurmama izin veren, gündeliğimdeki büyük değişimlerin merkezinde yatan Ev'in beni içeride tutamayışı, dışarı da çıkaramayışının sebeplerini anlamaya çalışıyorum. Bu esnada kentin, site ortak alanlarındaki karşılaşmaların ve evin eril yapısının etkileri üzerinde de durmaya çalışıyorum.

Yöntem

Bu çalışmayı yaparken okuduğum otoetnografik metinlerin birçoğu, otoetnografinin adını temize çıkarmakla, onun bilimsel olarak dikkate alınmaya değer olduğunu anlatmakla başlıyordu. Ben de öyle yapacağım. Bu kısımda öncelikle otoetnografinin yapısal özelliklerine değineceğim. Ardından neden bu yöntemi kullandığımı ve alanda kadın bir araştırmacı olmayı kısaca ele alacağım.

Kimlik politikalarının yükselişine paralel olarak 1970'lerin sonlarında çalışılmaya başlanan, 1980'ler boyunca sosyoloji, antropoloji, iletişim bilimleri, toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları alanlarınca, kişisel anlatı, öznellik ve düşünümSELLİK, adına otoetnografi denmeden yazılmaya ve savunulmaya başlandı. 1980'lerin sonuna gelindiğinde kullanılmaya başlanan *otoetnografi* kavramı (Adam vd. 2015, 16-17), sosyolojik kavrayışı geliştirmek için kişisel deneyime ses vermeye olanak tanır (Wall, 2008, 39). Etnografi çalışmaları içerisinde henüz yeterince saygınlık kazanamamış olsa da (Duncan 2004, 2), etnografik yazımda, yazarın kendi tecrübeleri üzerinden bir kültür ya da disiplini anlama pratiklerini içeren otoetnografi (Holt 2003, 2), araştırmacının kişisel hayat hikâyesinin toplumsal ve kültürel olanla bağlantısının kurulduğu bir yöntemdir (Reed-Danahay 1997). Geleneksel bilimsel yöntemleri bertaraf etmek yerine bu yöntemlerin baskınlığını sorgulayan ve bilgi toplama ve paylaşma yöntemlerinin çeşitli yollarla olabileceğini gösteren postmodern araştırma yöntemlerinden biri olan otoetnografide, eşsiz, öznel deneyim hikâyeleri anlatılır (Wall 2006, 147-148). Derinlemesine, analitik ve yaratıcı bir yazma süreci olan otoetnografi, araştırma yapma hikâyesinden ziyade, araştırmayı yaşama hikâyesidir (Stacy, der. Adams vd. 2015, 5).

Araştırmacının, diğerleriyle toplumsal bağlam içindeki yerleşikliğini kişisel bir anlatı üzerinden inceleyen otoetnografi (Spry'dan aktaran Jones 2005, 765), otobiyografik ve kişisel olanı, kültürel ve toplumsal olana bağlar. Yazar, kendi kişisel deneyimlerine kültürel düşünümSELLİK içerisinde yer verirken, kendisiyle diğerleri arasındaki etkileşime de derinlemesine bakma fırsatı bulur (Holt 2003, 2). Etnografik meraklar içeren hayat hikâyelerinin aktarıldığı otoetnografide, etnografi ve otobiyografi arasında yapılmaya çalışılan ayırımı karşılaşılan güçlükler de çalışmaya eklenerek çoklu bakış açıları kazanır (Reed-Danahay 1997, 9). Yöntem; eylem, duygu, öz farkındalık ve içe bakışı ortaya koyma özelliği taşır (Ellis'ten aktaran Jones 2005, 765).

Etnografik ve otoetnografik metinler, kişisel anlatının bir formu olmasına rağmen, bu araştırma geleneği, yalnızca hikâye anlatımından çok daha fazlasıdır. Gereçekler içeren bilimsel yorumlamalardan oluşan otoetnografik metinler, katılımlı gözlem, özdüşünümSEL yazım, görüşmeler, belgeler gibi çoklu kaynaklara dayanır. Bu da, otoetnografik kayıtların yalnızca araştırmacının fikri olmadığını, diğer kaynaklarla da desteklenip doğrulandığını gösterir (Duncan 2004, 5). Otoetnografide, katılımlı gözlem büyük oranda katılımcının gözlemlerine evrilirken, kamusalla özel alan arasındaki ayırım otobiyografik içsel bakışla, etnografik dışsal bakışın birleşimiyle erir. Mesafeneme, objektiflik ve tarafsızlık yerine yakınlık, öznellik ve ilişkilene üzerinden ilerlenir (Tedlock 2005, 467); diğer kaynaklar / verilerle de desteklenir.

Yalnızca araştırmacının sesini duymak, anlamı kuran toplumsal sistemden ayrı bir çizgi izlemek anlamına gelmediği gibi, kişisel ve kültürel arasındaki doğrudan ve girift bir bağ olduğunu görme fırsatı da yaratır (Wall 2006, 155). Otoetnografi, bir konuyla ilgili kapsamlı bir literatürü kişisel deneyim üzerinden değerlendirirken (Muncey 2005, 69), teoriyle iç içe geçen bu deneyim, kuramın gelişmesi için de yeni yollar önerir (Wall 2008, 40).

Yöntemi kullanırken

Ruthellen Josselson'ın, "İyi hikâye nedir? Yalnızca iyi bir hikâye yeterli midir? O hikâyeyi bilimsel kılmak için neler eklemek gereklidir? Hikâyelerden kavramları nasıl çıkarırız ve bu kavramları insanları anlamak için nasıl kullanırız?" (aktaran Holt 2003, 11) sorularına tatmin edici cevaplar vermeye çalışarak sahada kaldığım ve metni yazdığım süreçte, bir yandan insanların hikâyesine çoğunlukla enformel görüşmeler yoluyla

değmeye çalışırken diğer yandan kendi hikâyemi örmeye çabaladım. Kendi deneyimimi konuşma ve yazma sürecimde bir araç olarak kullandığım otoetnografi, Carolyn Ellis (2000, 275) ve Elizabeth Ettore'nin de belirttiği gibi, bu deneyimlerden hareketle kendimle ilgili yeni şeyler öğrenmeme, farkındalıklar geliştirmeme de vesile oldu. Benim yaşadığım yalnızlığın, sitede yaşayanlarla kurmaya çalıştığım iletişimin, siteye ulaşma çabamın ya da kent kullanımımın, benim bireysel tecrübelerimin ötesine uzandığını, beni ben yapan kültürel kodların güçlü etkisiyle biçimlendiğini fark ettim. Bu yüzden de masanın başına geçtiğimde eleştirel bir tutum takındığım bazı konularda, tam da eleştirdiğim gibi davranırken yakaladığım oldu kendimi. Ayrıca, bu araştırmayla, daha önce yaşadığım evlerle kurduğum bağı anlamaya, anlatmaya ve bu bağın benim mekânla kurduğum ilişkide sahip olduğu merkezi konumu idrak etmeye başladım.

Mekânın gündelik hayat üzerindeki belirleyici etkisini doğrudan tecrübe etmeme ve ilk ağızdan anlatmama olanak tanıyan otoetnografi, araştırmacının kendisini, kendi iç sesini doğrudan yansıtmaya izin verdiği için, geleneksel araştırma yöntemleriyle eriştiğimiz dışarıdan bir sestem daha özgün veriler elde etmeme olanak tanıdı (Reed-Danahay'dan aktaran Wall 2006, 155). Katılımlı gözlem tekniğini kullanarak etnografik yöntemle de yürütülebilecek bir konuyu otoetnografi üzerinden ele alarak, katılımlı gözlem yönteminde gözden kaçırılabilir bazı noktalara da temas etme şansı buldum. Araştırmacının, çalışmanın kaynağı haline geldiği bu yöntemde, araştırmacı olarak bana aktarılanı aktarmak, Clifford Geertz'in (2010, 24) tabiriyle göz kırpış üstüne göz kırpış yapmak yerine, araştırmacının kaynağı haline gelerek kendi göz kırpışını anlatmak üzerinden ilerledim. Daha önce bu tip binalarda yaşayanlarla katılımlı gözlem tekniğini kullanarak etnografik bir çalışma yürüten, mekân üzerine çalışan bir araştırmacı olarak mekânın benim üzerimde ne tür etkiler bırakacağına dair taşıdığım merak da beni bu yöntemle çalışmaya itti. Çalışmanın yaşam alanlarında geliştirdiğimiz sıradan, gündelik meseleler üzerine yoğunlaşması, yapılan görüşmelerde görüşmecilerin önemsiz/değersiz bulabileceği için paylaşmaya gerek duymayacağı ya da aklına bile getirmediği pratikler, alışkanlıklar, hisler ve durumları (Highmore 2011, 6) doğrudan deneyimlemenin de anlamlı veriler sağlayacağına olan inanç bu yöntemi seçmemde belirleyici oldu. Bir yerde yaşamayı merkeze alan ve mekânın hissettirip düşündürdüklerine odaklanan bu çalışma, beni zihnimden geçen ve bedenime değen her şeyi kaydetmeye, anlamaya, tartışmaya ve yorumlamaya sevk ederken, bir başkasının anlatmaktan imtina edeceği ya da farkına dahi varmayabileceği durumları yakalayabilme konusunda beni daha fazla tetikte kıldı. Tessa Muncey (2005, 69), kişisel hikâyenin anlatımının toplumda tabu olarak görülen konuların görünürlük kazanmasına olanak tanıdığını söyler. Tabulara görünürlük kazandırma iddiası taşımayan bu çalışma, hayatımıza rehberlik eden fikirlere, duygulara, deneyimlere ve sorulara (Adams vd. 2015, 26), bir alan açma, kişisel olanın itibarsızlaştırılmasına karşı ses çıkarma amacı güder. Yani sıra, kişisel olanı özel alana kapatan, öznellikleri kamusal alandan uzaklaştıran ve politikliğini görmezden gelen argümanlara da karşı durur.

Sıradan olana daha duyarlı hale geldiğim araştırma sürecinde, insanın gün içinde yapıp ettiklerinin toplamı olan (Highmore 2011, 6) gündelik hayata odaklanmanın çok katmanlı yapısı gereği, "yoğun betimleme"yi (Geertz 2010) merkeze yerleştirdiğim bu araştırmada, saha notları, günlükler, fotoğraflar, video ve ses kayıtlarından yararlandım. Sitede yaşarken içerisine girdiğim ruh haliyle yazdığım kısa hikâyelerde yaratmaya çalıştığım karakterler ve onlar arasında geçen diyaloglara da metinde yer vererek, günlüğümü yazarken anlatamadığım duyguları daha yoğun bir şekilde aktarmaya çalıştım.

Alandayken yaşadığım en büyük sıkıntı, sitede konaklayabileceğim sürenin sınırlı olması ve havalarda soğumaya başladıktan sonra ortak alanlarda kimseye denk gelemeyeceğime yönelik endişelerimdi. Günlüğüme yazdığım aşağıdaki ifadeler, alanda olmakla gündeliğimi yaşamak isteği arasındaki gerilime temas ediyor. Çalışma başka bir yönteme dayansa, birkaç gün alana inip görüşmeler yapmayı ertelemek, çalışmanın akışına önemli bir sekte vurmayacakken, otoetnografik bir çalışma yapıyor olmanın doğası gereği hem araştıran hem de araştırılan olmak, kendi iç sesimle yoğun mücadelelere girmeme sebep oldu:

Etnografik çalışmanın en büyük zorluklarından biri araştırmacının motivasyonunu her zaman yüksek tutabilmesinin zorluğu. Dışarıda dolaşmayı, gözlem yapmayı, insanlarla konuşmayı istemediğim günlerde bile kendimi dışarı atmam ve hareket etmeye zorlamam gerekiyor. Çünkü günler sayılı, zaman akıyor ve daha yoğun olacağım günlere çok çok az kaldı. Kısacası, "winter is coming!". Bu durumda bugün evde kalayım, dışarı çıkmayayım desem benim içim zaten rahat etmeyecek. O yüzden otoetnografinin de belki en temel sıkıntılarının biri buraya taşınmış olsam da kendime ait yeni bir rutin kurmama imkân tanımıyor olması. Kendi rutinin beni kopkoyu bir yalnızlığa sürükleyebilirken... .. Bu

son on gündür zaman benim kontrolümden çıkmış halde. Bir araştırmacı için en zor durumlardan biri de bu olsa gerek (9 Eylül, sitenin en sessiz ve yalnız köşesindeki bir piknik masası)

Alanda kadın araştırmacı

Ağustos 2015'in sonuna doğru site içerisinde bir daireye yerleştiğimde, mekânın izin verdiği ölçüde kendi gündeliğimi yaşamaya, bununla birlikte sitenin ortak alanlarında iletişim kurabildiğim site sakinleriyle de sohbet etmeye çalıştım. Yoğunluklu olarak çocuk parklarında, nadiren de havuz kenarlarında konuşabildiğim kişilerin neredeyse tamamı kadınlardı. Özellikle çocuk parkları, kadınlar ve çocukları bir araya getirip kadınlarla iletişime geçmeme uygun ortam yaratırken, havuz kenarları, şezlongların aralıklı yerleşimi, güneşin konumuna göre insanların sıklıkla yer değiştirmesi gibi sebeplerle iletişime geçmeye pek elverişli değildi.

Sohbet ettiğim insanlara, doktora yaptığımı ve bu tür yüksek binalarda yaşamla ilgili çalıştığımı, ben yaşarsam neler hissedeceğimi merak ettiğim için bu siteye taşındığımı söylüyordum. Bu durum kadınlar için anlaşılabilir bulunmuyor ve özel bir merak konusu olmuyordu. Bunun yerine, yaşım, tek başıma yaşayışım ve bekâr oluşum daha çok sohbet konusu haline geliyor; kimileri beni birileriyle tanıştırmayı teklif ediyordu:

28 yaşında, evlenmemiş, İstanbul'da tek başına yaşayan bir kadın olduğumu aileme anlatmakta güçlük çekerken görüşmecilere nasıl anlatayım? Konuşmaların birçoğu "çocuğun var mı?" sorusuyla başlıyor. Önce çocuğumun olmadığını, ardından evli olmadığımı söylüyorum. Bu durumda muhtemelen aileme yaşıyorum. "Yok, tek başıma yaşıyorum. Neden? İş gereği herhalde... Kaç yaşındayım? 28. Hımmm (Bu "hımmm" geç kaldığımı gösteriyor. Zira yaşitlarım çocuklarını parklardaki salıncaklarda sallamaya başladı çoktan). Bizim de 33 yaşında bir amcamız var. Beni evlendirmiyorsunuz diye kızıyor bize. Tanıştıralım sizi." (31 Ağustos)

Türkiye'deki namus kodları ve kadına yönelik şiddetin mevcut durumunu göz önüne alarak alan araştırması yapacağı mahalleye ailesiyle birlikte taşınan Burcu Şentürk'ün (2015, 37), burada "yalnız bir kadın" olarak yaşamışının nedenini, alandan döndükten sonra daha açık bir şekilde idrak ettim. Evli ya da ailesiyle yaşayan bir kadın olarak alanda olsaydım muhtemelen kurulacak olan ilişki de farklı seyredecekti. Toplumsal kabule daha uygun, daha "makbul" bir kadın olacak ve belki de daha fazla kabul görecektim. Tüm bunlara rağmen, site içerisinde kadınlarla girdiğim diyaloglar bu konuda çok rahatsız edici bir seviyeye ulaşmadı. Fakat, araştırma yaptığım yerde aynı zamanda yaşadığım için de ziyaretime gelen erkek arkadaşlarımla site ortak alanlarında görüşürken, bedensel temas kurmamaya ve daha dikkatli davranmaya dikkat ettim. Bunların yanı sıra kadın araştırmacı olmakla ilgili başka herhangi bir sorunla karşılaşmadım. Aksine, kadın olmam, alanda daha rahat hareket etmeme ve çoğunlukla diğer kadınlarla ortak kullandığım alanlarda enformel görüşmeler yapmama olanak sağladı. Çalışmanın doğası gereği kendi gündeliğime odaklandığım için formel, derinlemesine görüşmelerden ziyade gündelik sohbetler yoluyla site sakinleriyle iletişim kurmayı tercih ettim. Site içerisinde devam eden gündelik hayatı en yoğun yaşayan grup olan evkadınlarına temas etmek ise, mekânın dilini çözebilmemde ve yaşadığımız ortak deneyimleri fark etmemde belirleyici oldu. Toplumsal cinsiyeti, kamusal mekânın sosyo-tarihsel analizi üzerinden ele alan araştırmasında kadınların hayat hikâyeleri ve deneyimlerine odaklanan Selda Tuncer'in araştırması (2015), hem kendimi hem de diğer kadınları toplumsal aktörler olarak kabul etmem konusunda cesaretlendirici oldu.

Alana giderken toplumsal cinsiyet üzerine düşünüp yazmanın, çalışmanın önemli bir bileşeni olacağını farkında değildim. Ancak, kentnin periferisinde kadın olmaya dair edindiğim tecrübe ve yaptığım sohbetler, beni, feminist yöntemin imkânları üzerinden düşünmeye yöneltti. Bir süre sonra, kadınların mekânı kullanma biçimlerini hem kendi deneyimim hem de diğer kadınlar üzerinden anlamaya yöneldiğim bu araştırma, beni feminist metodolojinin imkânlarına kapalı kalamayacağım bir düzleme taşıdı. Başka saiklerle gittiği alanda, epistemeye girilen ilişkide feminist bilme biçimi üzerine tartışma yürüten Hatice Şule Oğuz (2012), Belkis Kümbetoğlu'ndan hareketle, araştırmacının içerisine girdiği sosyal gerçekliği kavramsallaştırırken başvurduğu kavram setlerinin, onun teorik yönelimiyle doğrudan ilgisine dikkat çeker. Bu teorik yönelim, araştırma sürecini yürütmekten, yazmaya dek tüm pratiklerde belirleyici olurken, araştırmacıya da bu araştırmanın her aşamasında alandakilere karşı taşıdığı sorumluluğu hatırlatır. Benim alandayken geliştirdiğim ilişkilerin/görüşmelerin tek boyutlu bir yön almaması ve görüşmelerin "birlikte aktarıma" evrilmesine yönelik çabalarımın da, feminist

çalışmaların alana önemli katkılarından olan araştıran-araştırılan dikotomisini sarsmaya yönelik hamlelerden beslendiğini özellikle belirtmek isterim.

Yol

Siteye Giden...

Işıklardan karşıya geçtikten sonra bir bekçiye, ileride gördüğüm ... binalarına nasıl gidebileceğimi sordum. Yolu kaldırım boyunca sağa doğru takip ettikten sonra ilk sağdan ... sitesini dolanmam gerektiğini, başka da yol olmadığını söyledi. Bunun üzerine kaldırımı takip edip sağa döndüm. Sağa döndüğümde yolun çevreyolu olduğunu fark ettim. Kaldırım yoktu ve en kenardan yürüyordum. Üzerimde dizlerimde bir elbise ve ayağımda sandaletler vardı. Allahtan yüksek topuklu değildi. Yanımdan geçen birçok otomobil korna çalarak ilerledi. Geçenlerin birçoğu tır ya da kamyon tipi araçlardı. Bi süre sonra yol kenarı bariyerle şose yoldan ayrıldı. Bu durumda mecburen şose yoldan ilerlemek zorunda kaldım. Korkudan ve doğru yolda olduğumdan emin olamadığımdan Metin Bey'i² aradım ve bulunduğum yolu tarif edip tuhaf bir yol olduğunu ve doğru yerde olup olmadığını sordum. O da doğru yerde olduğumu ve ilerlemem gerektiğini söyledi. İnşallah gelebilirim, dedim. Cevabı "inşallah" oldu. Bu da beni korkuttu tabii. Bacaklarım, sandaletlerim, ayaklarım çamur içinde, kayma ve düşme tehlikeleri atlatarak siteye doğru ilerledim (21 Ağustos).

Kentin çeperlerine doğru genişleyen, çevreyolları eksenli kent planlarının uygulanmaya başlandığı İstanbul'da, yayanın yürüyebileceği alanlar planlamak çoğu zaman göz ardı edilir. Kent içi hareketliliğin toplu ulaşım araçlarının da ötesine uzanarak özel araç sahipliğiyle ilişkilendiği planlama, gündelik hayatın en sıradan pratiklerinden biri olan yürümeyi deneysel bir aktiviteye çevirir. Son dönemde sayıları hızla artan ve İstanbul'da yapılaşmanın önde gelen biçimlerinden biri olan güvenlikli siteler, burada yaşamayı tercih eden sakinlerinin şehir merkezine kolay ulaşımını sağlayabilmek *niyetiyle* çoğu zaman çevreyollarının yakınına konumlanırken, burada yaşayanların yaya olarak bölgeye temas edebilme ihtimalini büyük oranda ortadan kaldırır ve özel araç kullanımını teşvik eder. Bu özelliklere sahip olan konaklayacağım güvenlikli siteye toplu ulaşım araçlarını kullanarak saatler süren bir yolculuk yaptıktan sonra, hemen ileride gördüğüm halde erişmekte çektiğim güçlüğü anlatan yukarıdaki alıntı, kadın bir yaya olarak çevreyolunun kenarından yaklaşık yedi dakika süren yolculuğumun bende bıraktığı izlerin güçlü etkilerini taşıyor.

Otomobillerin hegemonyası altında biçimlenen yolların, bir fazlalık olarak gördüğü *yaya* (Paquot 2011, 75), yanında hızla akan trafiğin rüzgârında savrulmamak için daha fazla kenarda kalarak hareket ederken, bu hareket, bir özne olan yayayı farklılaştıran bir "kurucu pratiğe" dönüşür (Özbay 2014, 166). Özellikle bu yaya bir kadınsa! Kuramsal, toplumsal, teknik ve politik bir mesele olarak ele aldığı hareketliliği toplumsal cinsiyetle birlikte okuyan Tim Cresswell ve Tanu Priya Uteng (2008, 1-2), nereye, ne kadar hızla ve ne kadar sıklıkta yürüdüğümüzün de cinsiyetlendirilmiş iktidar hiyerarşilerine dair nüveler barındığını; benzer şekilde hareketlilik ve hareketsizlik anlatılarının toplumsal cinsiyetin, toplumsal ve kültürel anlamda nasıl inşa edildiği noktasında merkezi bir rol oynadıklarını belirtirler. Çevreyolunun kenarında başımı ve bakışlarımı çoğunlukla yere dikip, kalbimin korkudan hızlı hızlı çarptığını belli etmemeye çalışıp, yanımdan geçen otomobilleri yok saymaya çabalayarak hızla ilerlerken yaptığım yer değiştirme, yalnızca fiziksel bir hareket değil, aynı zamanda pratik bir tecrübe, his, duygulanım ve bedenselleştirme süreçleriyle de ilişkili bir süreçtir (Cresswell'den aktaran Özbay 2014, 167). Özellikle kadın olarak kendimi bir tehlikenin içinde hissettiğim bu çevreyolunun kenarında yürürken, yanımdan hızla geçen (ve akan trafikte muhtemelen durup benimle fiziksel temas kurmayacak olan) erkek otomobil şoförlerinin beni ve benim gibileri rahatsız etmek için çaldıkları korna, pencerelerinden kafalarını uzatıp ettikleri küfürler,³ -Türkiye'de doğduğumuz andan itibaren sürekli tekrarlanan, benimsetilen ve bu konuda büyük bir farkındalığa sahip olduğumu düşünmeme rağmen- bu tür davranışlara maruz kaldığım anda öncelikle kendime, o gün üzerime giydiklerime odaklanmama sebep oluyor. Ardından günlüğe yazdığım "[ö]zellikle toplu ulaşım araçlarını kullanacağım dönemlerde pantolon ya da dizimin altına inen ve dikkat çekmeyen kıyafetler giymeyi aklımın bir kenarına not aldım" cümlesi, bir yandan bu kornalara maruz kalmamak için kentte yaşayan bir kadının geliştirdiği/geliştirmek zorunda kaldığı taktikleri gösterirken, diğer yandan ortaya çıkan davranışın kaynağını mağdur olarak kendi kılık-kıyafetime yönelttiğimi fark etmeme sebep oluyor.⁴

Harbiye'de, benim doğrudan bir tanışıklığım olmasa da birçoğu uzun yıllardır bu mahallede yaşayan insanların arasından ilerleyerek otobüs durağına, fırına, bakkala ya da gece geç saatlerde evime giderken kimi

zaman rahatsız edici gözleri üzerimde hissetsem de hiçbir zaman bu şekilde sözlü bir tacize maruz kalmadım. Mahalle sakinlerinin birbirleri üzerinde kurdukları kontrol mekanizması, mahallenin bir parçası haline gelmeye teşebbüs etmeyen benim gibi biri için de bir anlamda koruyucu bir kalkan haline gelebiliyor. Mahallenin dar sokaklardan müteşekkil yapısı, sokağın yoğun bir şekilde kullanılması, küçük esnafın tek tük de olsa varlığını sürdürüyor ve kapısının önünde uzun süre vakit geçiriyor olması, diğer komşularının/arkadaşlarının gözü önünde bulunmalarına sebep oluyor. Diğer yandan sokakların iki yanına sıralanan binaların insanı ezmeyen strüktürü, binaların içindeki insanların da sokağa müdahil olmasına fırsat yaratırken, sokaktan günün farklı saatlerinde geçen benim gibi kadınların kendini rahatsız hissetmemesini sağlıyor. “Sokak ne kadar dar ise o denli iç avlunun, evin bir tür uzantısı olarak yaşanır. Evle ilişkili çevrede bir tür ek mekân gibidir” diyen Thierry Paquot'u (2011, 14) haklı çıkaran bu durum, planlamasında yayaya yer vermeyen çevreyollarında “ev” imgesini tamamen ortadan kaldırır. Kullandığı otomobilin hızla yol alıyor olmasından aldığı güvenle bir tür makine-insana dönüşenler, kimliksiz bir mekân boyunca ilerlerken bir tehdit unsuru haline gelir. David le Breton (2007, 19-27), sokakta çıplak bir yürüyüşünün, otomobil sürücüsünün aksine kendini eylemlerinden daha fazla sorumlu hissettiğini, en basit değerleri bile göz önünde bulundurduğunu, dünyanın uçsuz bucaksız yapısını insan bedeninin oranlarına indirdiğini belirtirken, kuşkusuz yukarıda tasvir ettiğim durumu daha anlaşılır bir zemine oturtur.

Siteye Kapatın...

Kentin eril yapısının, erişilmez hâle getiren, kalıcılaştıran, dayatan, olağanlaştıran izlerine mimarlığın (Şentürk 2009, 38) yanı sıra kentin pek çok ögesinde rastlarız. Site içerisinde yaşadığım süre boyunca toplu ulaşım araçlarının geçtiği durağa erişebilmem yegâne aracı olan bu çevreyolu boyunca yürümek için çoğu zaman taksi kullanmak ya da sitenin hemen önünden çok geniş zaman aralıklarından kalkan toplu ulaşım araçlarına, benim için fazlasıyla erken saatlerde binmek zorunda kaldım. Güvende olmadığımı hissettiğim çevreyolu, kendini değiştirilmesi imkânsız bir gerçek olarak dayatırken, onun etrafından dolaşmak biz kadınların sorunu haline geliyordu. Sorunu çözenin yolu ise taksiye binmek, özel araç kullanmak, uyuşmayan saatlerine rağmen site önünden kalkan toplu ulaşım araçlarına göre gününü organize etmek, çeşitli alışveriş merkezlerinin servislerine göre güzergâh çizmek ya da kapının önüne dek gelmişken vakit geçirmek için AVM'leri tercih etmek...

Kentin eril yapılanmasının hareketliliğimiz üzerinde yarattığı kısıtlama, gündelik hayat üzerinde de büyük bir belirleyicidir. Nerelerde vakit geçirebileceğini, ne tür ulaşım araçlarının kullanabileceğini, nerede çalışılacağını belirler. Site içerisinde sohbet ettiğim diğer kadınların birçoğunun bu yolu yürümeyi aklından bile geçirmediğini, siteden rahatlıkla çıkmadığını ve kendi gündeliklerinin sınırlarının sitenin sınırlarıyla büyük oranda paralel olduğunu gördüm. Bu tip yapılanmaların kadınların kent kullanımlarını sınırladığını ve kendi içerisinde “yalıtılmış bir kadınlar bölgesi” yarattığını söylemek mümkün (Kalfa, AYTEKİN ve DİNÇ 2009, 222-223). Burada yaşayan bir kadın, “... bütün hayatın burası oluyor. Arabasız bir yere gidilemiyor. Çalışmayanlar, ev hanımları için zor. Ben bütün gün buradayım”, bir başkası ise, “[b]en site istiyorum, ama arabasız girip çıkabilmek istiyorum. Buradan vesait az. ...'un⁵ oralara gidip bir yerlere gidilebilir” diyebiliyor. Ben de burada yaşadığım sürenin ilk bir ayında işe gidip gelmezken, arkadaşlarımla görüşmek, kentin vakit geçirmekten hoşlandığım bölgelerine erişmek ya da herhangi bir faaliyete katılmak için başka bir bölgeye ulaşmaya neredeyse hiç teşebbüs etmediğimi, sitenin sınırları dışına zaruri olmadıkça çıkmadığımı, temel ihtiyaçlarımı sitenin çarşısında bulunan zincir bir marketten yaptığımı söyleyebilirim.⁶ Öyle ki, bu süre boyunca “şehre inmek” diye bir ifadeyi kullanmaya başlamış, kentin farklı bir noktasına erişebilmek için yoğun bir çaba sarf etmem gerektiğinin farkına varmışım. Bu gücü hissedemediğim, ancak farklı bir ortamda bulunmak istediğim çoğu zaman ise zorunlu olmadıkça içerisinde vakit geçirmedığım halde alternatifsizliğin bir sonucu olarak yakındaki bir alışveriş merkezine gittim: “her site sakini gibi Kurban Bayramı'nı [arkadaşımınla birlikte] AVM'de geçirmeye karar verdik. Hem biraz alışveriş yapmak hem de site dışından kimseleri de görebilmek için. 12'de evden çıkıp 20 dk servis bekledik ve gelmeyeceğini fark edince taksiye binip gittik” (26 Eylül). Bir başka gün ise şöyle yazıyorum günlüğüme:

Sadece farklı bir mekânda vakit geçirmek istediğim için AVM'ye geliyorum hem de harcayacak hiç param olmadığı halde! Bravo! Çünkü çevremi en hızlı değiştirebileceğim -çok da para harcamadan-⁷ tek yer burası. İronik olan, buranın para harcamak için tasarlanmış bir yer olması.

Bu arada buraya geliş gerekçem Vodafone üyelik sözleşmesi imzalamaktı, ama burada Vodafone yokmuş. Başka zaman olsa gelmeden önce internetten mutlaka kontrol ederim. Ama şu an her türlü dışarı çıkmak istediğim için olmadığını resmen görmek istemedim ve aklıma gelse de bakmamayı tercih ettim (26 Ekim).

Kentin bu bölgelerinde daha önce yaşamadığım için kentte hareketliliğin ve sokak kullanımının önemli bileşenlerinden olan alışveriş yapmanın *tek* yolunun alışveriş merkezine gitmekle sınırlandığını da bu kadar net bir şekilde fark edememiştim. Yaşam alanlarının yalnızca inşa etmek suretiyle kurulabileceği yanılgısı, kent deneyimini giriş çıkışın her daim kontrol altında tutulduğu, sınırları belli ortamlar içerisine hapsediyor.

Site

Duvarlarla çevrelenen...

Kıyafetlerimi, kişisel temizlik malzemelerimi, birkaç kitabımı ve bilgisayarımı alarak site içerisinde yer alan binalardan birinin on dördüncü katındaki daireye, bir arkadaşımın da yardımıyla taşındım. Harbiye'deki evimden bir buçuk saat süren otobüs yolculuğunun ardından taksitle beş dakikalık bir mesafe kat ederek ulaştığım siteye, anahtarımı almaya ve kalacağım daireyi görmeye geldiğim bir önceki gün bana verilen, giriş çıkışta kullanacağım kartı göstererek giriş yaptık. Asansörle yukarı çıkıp eşyaları eve bıraktıktan sonra, sitenin çarşı alanında, benim konaklayacağım dairenin bulunduğu binanın tam karşısında yer alan restoranda oturduk. Büyük devasa kutulara yerleştirilmiş yüzlerce farklı hayat uzanıyordu karşımda ve yapının “insanı ezen görüntüsü”... Binanın heyecan ve ürperti veren, bütünüyle beton, kocaman, gri kütlesi ilk karşılaşma anında nefes alış verişim üzerinde fark edilir bir etki yaparken, yirmi ila otuz arasında değişen kat sayılarındaki birkaç bloktan oluşan site, aynı gün ziyaretime gelen kardeşime, “dünyanın, uzayda küçücük bir nokta olduğu söylemleri”ni hatırlatmış. Sonraki günler misafir ettiğim bir arkadaşım, siteyi, Alanya'daki çorak otellere benzettirirken, bir başkası “soğuk ve klostrifobik” olarak tanımladı sitenin yarattığı hissi; geniş açık alanlarına rağmen.

Yerleştiğim site, kenarında bulunduğu çevreyolundan duvarla ayrılan, birkaç güvenlik noktasıyla yalnızca ikamet edenlerin ve onların kontrolünde olanların geçişine izin veren tipik bir kapalı yerleşim alanı. Çevrilen duvarla kendi içerisinde yaratılan özel alan, Uğur Tanyeli'ye (2012, 68) göre eskisinden epey farklı bir mahremiyet talebine, “[k]ente başka sınıftan olanlara, başka pozisyonları bulunanlara artık tahammül etmek istemeyen ... kapısını sadece sitedeki mal sahipleriyle aynı fikirde, aynı gelir düzeyinde, aynı beklentilere sahip olan insanlara açan”ların bir tür “neo-gemeinschaft” inşa etme doğrultusundaki talebine işaret ediyor. Toplumsal tabakalaşmanın üst sıralarında bulunanlar, güvenlik gerekçesiyle tercih ettikleri kapalı yerleşmelerde, sahip oldukları ayrıcalıkları mekânsal anlamda da pekiştiriyor (Tekeli 2011, 217). Güvenliğin yanı sıra yaptığım görüşmelerde otopark sorununun olmaması, çocukların rahat hareket edebilmesine imkân veren açık alanların mevcudiyeti gibi gerekçelerle de tercih edilen site hayatını yaşayabilmek için belli bir sınıfsal konumda yer almak gerekiyor.

Sanayi bölgelerine yakın bir yerde olması dolayısıyla küçük-orta-büyük ölçekli işletme sahiplerine, yanı sıra orta-üst sınıf beyaz yakalıları evsahipliği yapan site, sabahları özel okullara ait okul servislerinin yarattığı trafiğe sahne olurken, öğleye doğru alışveriş merkezlerinin servis göndermeye değer bulunduğu bir nokta haline geliyor. Siteye giriş çıkış yaparken sohbet etmeye çalıştığım taksi şoförleri site içerisindeki kira fiyatlarını, aidatı öğrenmeye yönelik bir merakla bana sorular sorarken, verdiğim cevaplar üzerine, “[a]bla yanlış anlama ama burada oturmak için durumunun iyi olması gerekiyor” gibi bir cümle kurabiliyorlardı.

Yabancılara mülk satışına olanak tanınmasının ardından bu siteden daire(ler) satın alan ve sitenin neredeyse yarısını oluşturan yabancılar ise, çoğu kez akrabalarıyla birlikte geldikleri İstanbul'da genellikle yılın belli bölümlerini burada geçiriyor. Suudi Arabistan, Mısır, Suriye, Lübnan gibi Müslüman nüfusun yoğunlukta olduğu coğrafyalardan gelen yabancıların ilgisine mazhar olan site, bir yandan Türkiye'de, İstanbul'da daire satın almak isteyenlerin taleplerine cevap verirken, diğer yandan özellikle çok sayıda çocuğu olanlar için otelden daha konforlu bir düzen tutturmalarını sağlıyor. Site, çocukların rahatlıkla dışarı çıkabilecekleri, havuzu kullanabilecekleri, diğer akrabalarıyla bir araya gelip dışarı çıkabilecekleri, bir anlamda yazlık hayatı yaşayabilecekleri bir yaşam alanı. Bu haliyle de site, farklı etnik, dil, kültürlerden gelen sakinlerin, yaşam tarzı üzerinden değil de, *gelir* üzerinden ortaklaştığı, birbirine yaklaştığı bir yer oluyor.

Bir sakin, bir sakin'e...

Çocuk parkları, açık spor alanları, havuz kenarları ve birkaç kafeden ibaret olan site ortak alanları içerisinde, site sakinleriyle en rahat iletişime geçebildiğim yer çocuk parkları oldu. Büyük oranda kadınlarla kurabildiğim temasların neredeyse tamamında selam veren ve sohbeti başlatmaya yönelik girişimde bulunan taraf ben oldum. Ben sessiz kaldığım sürece yanıma yaklaşan ya da aynı bankı paylaştığım insanlar nadiren bana selam verdi. Sohbeti ben başlattığımda çoğu zaman cevap alıyor, benimle konuşmaya başlıyorlardı; ancak ben kimseye ilişmezsem ilk defa karşılaştığım insanlar en iyi ihtimalle selam verip geçiyordu. Siteye yerleştiğim ilk günlerde, telefonuma, “Havuz kenarındayım. Otururken selam verdiğim kadın, kalkarken bana ‘İyi akşamlar’ dedi:)” (24 Ağustos) diye bir not almışım. O an’a dek böyle bir durumla karşılaşmadığım için bu durumu ilginç ve sevindirici bir gelişme olarak karşılamıştım. Özellikle akşamüzerleri, işe giden kadınların da döndüğü saatlerde çocuk parklarında oturup gözlemler yaptım ve diğer kadınlarla tanışmaya, sohbet etmeye çalıştım. Birkaç hafta sonra kimi simalara aşına olmaya, bazı kadın ve çocuklarla daha fazla yakınlık kurmaya başladım. Erkeklerin nadiren uğradığı, çocukların ve kadınların (anne, bakıcı, büyükanne gibi) mekânı haline gelen çocuk parkları, aslında cinsiyet öğeleri taşımayan mekânların bir süre sonra kullanım yoluyla “cinsiyetin inşa edildiği ve kabullenildiği” (Massey'den aktaran Dedeoğlu 2014, 199) yerler olabildiğine, kadınlar tarafından cinsiyetlendirilen mekânlar olduğuna (Şenol Cantek vd. 2014, 135) güzel bir örnek. Eşi gibi kendisi de işe gitmesine rağmen, döndükten sonra çocuğunun dışarı çıkıp oyun oynaması için ona refakat etmeye çalışan, hazırlayacağı akşam yemeğini düşünmek zorunda kalanın kadın olduğu, buradaki sohbetlerde de öne çıkıyordu.

Kadınların bir araya gelme, tanış – komşu edinme mekânlarının da çoğunlukla çocuk parkları olduğunu, buranın özellikle akşam saatlerinde bir araya gelme/toplanma mekânı işlevi taşıdığını fark ettim. Birbirleriyle tanışabilmeleri için başka bir yol ise neredeyse yok. İçerisinde yaşayanların birbiriyle karşılaşma imkânını ortadan kaldıran buradaki gibi binalar, alışlagelen yollarla komşu edinme ihtimalini azaltırken, parkta tanıştığım Gülsüm'ün “Asansörde bir Allahın kulu selam vermiyor. Damadıma dedim ki, 'Bunlar sonradan mı görme? Bir Allahın selamını çok görüyorlar. Selam verince çaya gelirler diye mi düşünüp korkuyorlar?’” (24 Ağustos) ifadeleri, beni, asansörde karşılaştığım insanlara karşı daha tetikte olmaya itti. Her karşılaştığım kişiye selam verip konuşmaya çalıştığım yaklaşık otuz saniyelik asansör yolculuklarında, binin üzerinde kişiye barınak olan binada kimseye ikinci defa denk gelemedim. Site içerisinde görüştüğüm, sohbet ettiğim kadınlar arasında komşusunun olduğunu, bu konuda sıkıntı çekmediğini söyleyenler ise bir elin parmağını geçmedi.

Ben daireye taşındığımda kendi katımda yaşayanları en azından simaen görebilmek ve kendimi tanıtabilmek için küçük çay tabaklarına pişirdiğim kurabiyelerden koyarak dağıttım. Birçoğunun büyük bir şaşkınlık yaşadığı, başta beni tanımadıkları için tedirginlikler yaşadığı bu karşılaşmalar, birkaç gün sonra çay tabaklarının çeşitli ikramlarla geri dönmesiyle sonuçlandı. Yan komşum rahatsız etmek istemediği için kapımı çalmazken bir poşetin içerisine kendi yetiştirdiği biberlerden kurduğu küçük bir kavanoz turşuyu teşekkür ve iyi dilekler içeren bir notla kapımın koluna asmış. Karşı komşum bir akşam yemeğe davet etti beni. Balkonunda yemek yerken uzun uzun sohbet ettik. Suudi Arabistanlı bir erkek komşumla ortak bir dil kuramadığımız için konuşamadık, ama yarı Türkçe, yarı Arapça *şükranlarını* sundu ve elinde koca bir kutu hurmayla geri dönüp bütün bir kutuyu kabul etmem için ısrar etti. Bazı dairelerin kapısı farklı zamanlarda denediğimde de açılmadı. Sitede yaşadığım süre içerisinde insanların birileriyle tanışmak için girişimde bulunmaktan çoğu zaman çekindiğini, ancak karşı taraf yaklaştığında ona karşı çoğunlukla kapalı olmadıklarını gördüm. Burada yaşayan insanların bir kısmı, Okmeydanı, Çağlayan gibi uzun yıllar bir mahalle ortamında yaşadıkten sonra *site hayatına* adapte olmaya çalışırken yalnızlaşan ve tanış edinirken çekimser kalan sakinlerden oluşuyor. Bu sakinler, site hayatına yüklenen *modern, nezih yaşam tarzı* anlayışından dolayı, diğer sakinleri rahatsız edebileceği endişesiyle iletişime geçmekten uzak duruyor. Bu tür binaların doğal yollarla karşılaşma ve tanışma ortamları yaratmayan yapısı, yaşayanlar tarafından kabullenilen ve kırmak için eyleme geçmeyi zorunlu kılan güçlü bir bariyer olarak tüm somutluğuyla sitenin her noktasında hissediliyordu.

Birkaç kafe dışında kapalı ortak alanların olmadığı site için, “Buranın kışını merak ediyorum. İnsanlar nerelerde bir araya gelir?” diyerek not düştüğüm sorunun yanıtını Ekim ayında aldım: Hiçbir yerde. Çoğunlukla evlerinden dışarı çıkmadıklarını/çıkmadığımı, çıktıklarında/çıktığımda vakit geçirdikleri/geçirdiğim kafelerde ise çoğunlukla kendi özel alanlarını/alanımı yarattıklarını/yarattığımı ve yeni birileriyle tanışmaya, sohbet etmeye çoğunlukla kapalı olduklarını/olduğumu gördüm. Kafeler, sosyalleşmeye olanak tanımadığı gibi, çocuk sayısının bir hayli fazla olmasından dolayı kendi başına kalmaya da izin vermiyordu. Benim gibi tek başına yaşayan, tek başına vakit geçirmekten hoşlanan, dışarı çıktığında çay-kahve içerek bir şeyler okumayı ya da internette dolaşmayı seven birisi için hiç de cazip mekânlar olmadı. Tek başına yaşayan ve vakit geçirenlerin sosyalleşebileceği bir ortam, pek çok yerde olduğu gibi burada da göz ardı edilmişti.

İçerisinde zaman geçirmekten en çok hoşlandığım yer ise çarşı alanında bulunan fırındı. Birkaç masasandalyenin yer aldığı fırında, çay içerken, marketten aldığım dergi ya da gazeteyi okumak, bugün bile hatırladığımda özlediğim ve yüzümü gülümseten etkinliklerimden biriydi. Fırında geçirdiğim uzun vakitler oturduğum masanın, gökyüzüne uzanan binalara nazır olması, burada çalışan ve sürekli bu manzarayı görenlerin hâletiruhiyesi üzerine uzun uzun düşünmeme de sebep oldu. Öyle ki, Eylül ayının sonuna doğru –belki fırındaki çalışanlardan da esinlenerek-⁸ adını Metin koyduğum bir karakter yaratmış, burada çalıştırmaya başlamıştım:

Önünde onlarca katlı binaların uzandığı bir güvenlikli siteye sözde mahalle havası vermek ve binlerce kişinin tam buğday, çavdarlı, Trabzon, kepekli, baget, tahıllı, ekmek ihtiyacını karşılamak için yapılan bu fırında gülümsemesi, müşterilere selam vermesi, verilen selamı alması; fırına giren çocuklara “aman da aman ne tatlısın sen”, ekmeklere dokunmaması gerektiği halde kurumuş dallar misali uzanan parmaklarıyla tazecik ekmeklerin her yanını mıncıklayıp, “oğlum bu taze diğgy mi?” diye soran teyze hanımlara sinirlenmeden “evet hanımefendi, az önce çıktı fırından” demesi bekleniyor Metin'den.

Ortak alanlar, karşılaşmayan hayatlar

Sitede, ötekiyle karşılaşmaların bir başka keskin tezahürü, yabancılara mülk satışının önünün açılmasıyla Suudi Arabistan, Mısır, Lübnan, Suriye, Libya, Filistin gibi farklı ülkelerden gelip, siteden daire alarak buraya yerleşenlerle Türkiyeliler arasındaydı. Özellikle yaz mevsiminde konaklamak ve yıl içerisinde de kısa tatiller yapmak için İstanbul'daki dairelerini kullanan, site sakinleri tarafından tüm farklılıkları törpülenerek “Arap” olarak tanımlanan bu yabancılar, farklı kültürel pratikler, etnisite ve dil gibi sebeplerle istenmeyen olarak imlenirken, geliştirilen Arap stereotipi üzerinden değerlendiriliyorlardı. “Düzen bozucu”, “pis”, “dağmık”, “savruk”, “gürültücü”, “umursamaz” gibi özellikler Arap kelimesine yapışırken, diğer kelimelere yapılan çağrışım gizleniyordu (Ahmed, 2015, 119). Yabancılar, iletişim kurulmayan, selamlaşmayan, göz göze gelmekten bile kaçınılan; bununla birlikte “peygamber soyu oldukları için”⁹ hissedilen nefretin belli bir derecede tutulduğu, kendilerine karşı karmaşık hisler beslenen bir gruptu: “Yabancılarla Türkiyeliler arasında kesinlikle hiçbir iletişim yok. Şimdiye dek bu iki grubu bir arada hiç görmedim. Elbette dil engeli var, ama bir selamlaşma, bakışma, gülümsemeye de şahit olmadım” (29 Ağustos). Benim onlarla konuşmaya yönelik yaptığım girişimler sonucu kısa sohbetlerimiz çoğunlukla çok yüzeysel kalıyor ve İstanbul'da nerelerin gezilebileceğine yönelik tavsiyelere yoğunlaşmaktan öteye pek gidemiyordu. Genellikle kapalı bir grup halinde akrabalarıyla vakit geçiren, site içerisindeyken aralarına girmenin ve onlara dâhil olmanın bir hayli zor olduğu yabancılar, ben onlara selam verdiğimde, konuşmaya başladığımda ilk etapta şaşırıyor ve Türkiyeli olduğuma inanamıyorlardı.

Yabancılar, site sakinleri tarafından, tekil karşılaşma meydana gelmeden önce iğrenç olduğu belirlenmiş nesnelere ilişkisi nedeniyle iğrenç” bulunuyorlardır (Ahmed 2015, 112): “Havuzla girmiyor çocuklar pisliğinden. Araplar mahvediyorlar. Şalvarla giriyorlar, haşemayla giriyorlar. Pis mi temiz mi belli değil” (Seher). Yukarı ve aşağı ilişkisi kuran bu iğrenme, bir iktidar ilişkisi de yaratıyordu (Ahmed 2015, 115). Siteyi istila eden, ev sahibi ülke vatandaşlarını, elindekileri almakla ve onun yerine geçmekle tehdit eden (Ahmed 2015, 60) *Arap*, site içerisindeki bazı dükkânların da sahibi olduğundan,¹⁰ öngörülen rolleri ters yüz ediyor ve Türklerin, kendilerini bir *yabancı* gibi hissetmelerine sebep oluyordu: “Burada, kendi ülkemde yabancı gibi hissediyorum. Bu ülkeyi bizim gençlerimiz canını vererek almış. Araplar gelsin rahat etsin diye değil” (Nevin).

Site ortak alanlarında aynı mekânda birbirine temas etmeyen gruplar yaratan bu rahatsızlık, yeni tanışlar edinirken muhabbete başlama konusu haline gelebildiği gibi, kaydırağa ayakkabılarıyla basarak tırmanmaya çalışan minik yeğenini savunmaya çalışan İlknur'un, “Arap çocuklardan görüyor, örnek alıyor” sözleri de olabiliyor. Bunun üzerine günlüğüme şöyle yazmışım: “Hâlbuki neredeyse beş dakika önce 7-8 yaşlarında Türkiyeli bir çocuk da aynı hareketi yapıyordu. Bu davranışın bir milleti var mı?” (25 Ağustos). Site, keskin sınırları, giriş çıkışın kontrol altında tutuluşu (güvenlik noktaları), kartla giriş çıkış yapılması (pasaportlu geçiş), güvenliği (kolluk kuvveti), aidatı (vergi), seçimle başa getirilen yönetimiyle vatan toprağının prototipi olarak pozisyonlandırılıyor, bu yaşam alanının her karış toprağında söz sahibi olunmak isteniyordu.

Sitede yaşadığım süre içerisinde, bir yandan burada yaşayanlarla sohbet edip, gündelik hayatı anlamaya çalışırken diğer yandan da sürekli kendimle konuşuyor, zaman zaman eleştirdiğim durumları kendi davranışlarımda da yakalıyordum. Havuzun kenarında oturup gözlem yaparken, telefonuma, “Suriyeli bir aile. Aile üyeleri birbirleriyle bağıra bağıra konuşuyor. Baba-oğul havuz kenarında boğuşuyor” diye not almışım. Akşam günlüğüme aktardığım bu notun ardına: “Şimdi bugünü düşündükçe çok fazla Türk çocuğun bir arada olduğu geniş bir ailenin de gün boyu beynimi yediklerini yazmamışım bile. Neden? Ben de etkileniyorum elbette

bu yaklaşımlardan. Yani sadece sitedeki görüşmelerden yukarı çıkan söylemlerden değil, zaten bizim bakış açımızı yoğuran egemen söylemi kastediyorum:” diye ekliyorum.

Ev

“Önce salona geçtik. Aydınlıktı. Yıllardır önü kapalı bir odada yaşadığım ve hep karanlıkta kaldığım için bana ferah geldi” (21 Ağustos) diye yazmışım günlüğüme. Harbiye’de yaşamaya başlayana dek hep çok aydınlık evlerde yaşadığımdan olacak, ışıkla güçlü bir bağ kuruyorum. Odamın yeterince aydınlık olması, önünün de açık olduğu anlamına geldiğinden ışık varsa pencereden dışarı bakabilme şansımın da olduğunu düşünüyorum. Modern mimaride bakışı merkeze alan konut planlarında, odanın içine pencereye doğru gözler çizen mimarlar olduğuna dair okumalarımı benim pencereyle ilişkiye uyarlayacak olsam, gözleri pencerenin üzerine çizer, oradan dışarı bakardım. Fakat burada pencere bir hayli büyük olduğundan salonun herhangi bir noktasına yerleşen göz ile hemen önünde beliren gözün gördükleri arasında pek bir fark yok. Cam tarafından tümüyle ele geçirilmiş bir bina diyemesek de dışarıya temas eden duvarların büyük kısmında cam kullanılmış.

Yatak odası ve ebeveyn banyosu, misafir odası ve mutfakın içerisinde yer aldığı bir salonu olan dairenin iç tasarımı, sade ve kullanışlı. Beyaz eşyaların ankastre, diğer ev eşyalarının ise ev sahibine ait olduğu dairede yaşarken, eşyalarla güçlü bir bağ kurmadığımı bir kez daha fark ettim. Harbiye’de yaşadığım evde de yalnızca odamda bulunan yatağım ve taşınırken aldığım küçük bir gardırop bana ait. Taşındığımızda evde olan büyük bir kitaplık ve masa ile ev arkadaşımın ait olan koltuk, odamdaki eşyaları oluştururken, mutfak ve evin diğer kısımlarındaki eşyaların neredeyse tamamı ev arkadaşımın. Bir arkadaşım, “Nasıl bir bağ kurabilirsin ki orayla, çay içtiğin bardak bile bir başkasının” demişti. Mekânla ilişkilenmemde doğrudan belirleyici bir konumda olmayan eşyalardan biri pencerenin önünde olan ve dilediğim kadar kitabı, kâğıdı rahat rahat dağıtabileceğim büyüklükteki masa, diğeri ise üzerinde uzanarak kitap okuduğum Ikea marka, gri, üçlü rahat bir koltuk. Bu ikiliyi, diğer eşyalardan daha çok ve ayrı bir hisle hatırlıyor, orada çay içtiğim bardakla aynı desende bir başkasını gördüğümde, mekân deneyiminin, “hafıza ve çağrışımın sayısız diğer iplikler”inden (Pollan 2015) birine temas ettiğimden gülümsüyorum.

Bir yeri ev kılabilmek üzerine düşününce, üç ayın ne kadar yetersiz olduğu ortada. Çalışmanın önemli sınırlılıklarından olan bu duruma dair farkındalıkla, geçirdiğim süreyi göz önünde bulundurunca, son on yıldır bu kadar yoğun bir ev deneyimi yaşamadığımı da görüyorum. Bir buçuk ay boyunca (sekiz yıldır ilk defa) işe gidip gelmemiş olmamın yanı sıra yaşadığım yer üzerine bu kadar düşündüğümü ve tüm duyularımı işin içine dâhil ederek, bu denli yoğun bir şekilde yeri hissetmeye çalıştığımı hiç hatırlamıyorum. Belki de bu yüzden, burada yaşama deneyimimde, zamanın çok daha katmanlı bir hal kazandığı (kısa) bir dönemden bahsetmek daha uygun olacak. Bachelard (2013, 40), bugünün mimarisinde eski önemini yitiren tavanarası ve çatı katı için, “[ş]imdiki zamanda bu mekânların üstü iyiden iyiye çizildiğinde bile, bundan böyle geleceğin tüm vaatlerine yabancı da olsa, bir tavanamız artık olmasa, çatı katımızı yitirmiş de olsak, bir tavanarasını sevmişliğimiz, bir çatı katında yaşamışlığımız olacaktır hep içimizde” der. Bachelard’ın eserine yeniden bakma fırsatımın olduğu o dönemde, kitabın kenarına şöyle bir not düşmüşüm: “Bu evden ayrılacak da olsam, başkaları da yaşayacak olsa burada... Ben bu kitabı burada okumuş, bu koltukta düşler kurmuştum, diyeceğim!” Bu cümleler, başkaları tarafından benim için seçilen bir dairede, yerleşimine de neredeyse hiç müdahale etmediğim, bir başkasının seçimi olan eşyalarla döşenmiş bir konutta belirli bir süre yaşarken de mekânla birtakım bağların kurulabileceğinin işareti. Bu durumun, ilk defa bir evde yalnız yaşarken, orada mekânın çoklu anlamlarını kendi başıma inşa etmem ve mekân deneyiminin tüm duyuları çağırın katmanlı yapısını derinlikli analiz etmemle yakından ilişkili olduğu kanaatindeyim.

Ev içerisinde geçirdiğim uzun vakitler, bir süredir ertelediğim okumaları, ev üzerinde yoğunlaştırarak okumama ve düşünmeme de vesile oldu. Daha da ötesi bir binayı “okumak”la, “deneyimlemek” arasındaki ilişkiye yoğunlaşmama, buraya taşınırken yapmak istediğimi daha da farkında olarak yürütmeme olanak sağladı.

Evden çıkabilmenin mümkünlüğü

Yalnızlığı seviyor olmama rağmen buranın diğer eve kıyasla yalnızlaştırıcı yönünün çok yüksek olduğu açıktı. Benim tercihim olduğu sürece barışık olduğum yalnızlığı, burada yaşarken kendi başıma kolay kolay kıramıyordum. Arkadaşlarımın ziyaretime gelmesi, benim için büyük bir mutluluk kaynağı olurken, benim dışarı çıkmamı gerektiren durumlarda zaten uzun olan yol gözümde büyüdükçe büyüyordu. O zamana dek alışık olmadığım bir ev ve kent kullanımını beraberinde getiren bu yerleşim biçimi, öncelikle on dördüncü kat gibi bir

yükseklikte yaşadığım için aşağıda devam eden hayata bir seyirci olarak bile katılmama izin vermiyordu. Otomobillerin, parkların, insanların maket gibi görüldüğü, çevreyolundan gelen sesin başka herhangi bir sese izin vermediği bu ortamda, eve yerleştikten ancak birkaç gün sonra bir anahtar sesi duyduğumda koca binada yalnız olmadığımı kanaat getirmiştım. Eve bakmak için geldiğim ilk gün, günlüğüme, “Bütün kapılar kapalı ve koridor sessizdi. Diğer dairelerin boş olup olmadıklarını merak ettim” (21 Ağustos) diye bir not almışım.

Bu evde geçirdiğim süre boyunca, dışarıyla yalnızca görme üzerinden kurduğum ilişki, işitemediğim, dokunamadığım ya da hissedemediğim bir dünyayı önüme seriyor, içeridekini daha erişilmez kılan bu durum da diğer insanlardan yalıtımı olağanlaştırıyordu (Sennett 1999, 131). Richard Sennett’in “dokunulmama hakkı” dediği bu yalıtım, dikey yapıların *sadece* barınak sağlayan, nötr yapısının (Sennett 1999, 79), insan ölçeğini aşan boyutlarının da etkisiyle gittikçe artıyordu. Sitede karşılaştığım insanların bir kısmı için tercih olan yalıtım, bazılarının ise benim gibi kendilerini yabancılaşmış hissetmelerine sebep oluyordu. Ziyaretime gelen bir arkadaşım, daire içerisinde çok kısa vakit geçirdikten sonra, “burası çok yalnız” demişti. Bir başkası da bir akşam balkonda birlikte otururken ve çevreyoluna bakıp dururken, “yalnız burası, sen yalnızlaşmıyor musun burada akşamları? Üzuldüm şimdi sana” diyerek benimle ilgili endişesini dile getirmişti. Ben de bu hali, özellikle misafirlerim ayrıldıktan sonra evde bir başıma kaldığım (ı hissettiğim) zamanlarda çok derinden duyumsadım: “Uğur ve Yasin'den ayrılıp eve dönünce baya yalnız hissettim kendimi. Şu an otoyoldan geçen araçların sesi dışında hiçbir ses yok ortamda” (23 Ağustos). Bir süre benimle birlikte kalan arkadaşımı taksiye bindirip “yukarı çıktığımda büyük bir hüzün ve yalnızlığa boğuldum” (10 Eylül) yazmışım günlüğüme. Yıllardır ipe çektiğim ve çok sınırlı bir süre için elde ettiğim yalnız yaşamak, burada benim için bir fırsat olamadı. Virginia Woolf’un (2012) *Kendine Ait Bir Oda*’da zihinsel ve fiziksel özgürlüğe erişebilmek için kadınlara salık verdiği *oda*, bugünün modern kent yaşamında *kendine ait bir eve* evrilirken, kısa süre konaklayacak olsam da bende buradayken üretkenliğimin artabileceğine dair birtakım beklentiler yaratmıştı. Bir eve duyduğum özlem, yapının yüksekliğinden de kaynaklanan yalıtılmışlık hissinin yoğun olarak yaşandığı, yerden yükseldikçe gündeliğe temas edebilme ihtimalinin de ortadan kalktığı bu güvenlikli sitede karşıma çıkınca, yıllardır eve yüklediğim anlam ve beklentileri de sorgular oldum. Nasıl bir ev? Nerede bir ev? Fiziksel olarak bir evde yalnız yaşamak beklentilerimi karşılıyor mu? “Kendime ait”liği hangi saikler üzerinden kuruyorum? Bunlar bugün de zihnimin kurcalamaya devam eden, ancak tümüyle yanıtlayamadığım sorular olarak varlığını sürdürüyor.

Evin içerisinden çıkmak, site sınırlarında yaşanan kontrollü karşılaşmaların ötesine geçmiyor, özellikle havanın kapalı ya da soğuk olduğu vakitlerde ortak alanlarda kimseye rastlayamıyordum. Biraz yürümek ya da kısa bir yolculuk yapmak da mekân değiştirmeme izin vermediğinden, kırılması güç bir kapanma/kapatılma hissinin girdabında kayboluyordum. Bu durumun, sitenin bulunduğu bölgeyi çok iyi bilmekten kaynaklanabileceğini düşündüğümünden Kurban Bayramı’nın arifesinde, bir otobüse atlayarak Başakşehir’e gittim. Planım, otobüs son durağa doğru ilerlerken yolda görmeyi umduğum bir çaycıya inip bir gazete alıp okumak, farklı bir ortamda vakit geçirmek, bir yandan da yeni bir yer görmüş olmaktı. Neredeyse tamamı güvenlikli sitelerle çevrili bölgede, sosyalleşme imkânları site sınırları içerisine ya da alışveriş merkezlerine kapatıldığından yolda otobüsten inmeme gerektirecek kafe, pastane gibi bir ortama rastlayamadığım gibi sokakta yürüdüğünü gördüğüm insan sayısı da bir hayli azdı. Sokak, insanları evlerinden çıkaracak öğelere sahip olmazken, birbirinden ayrılmış duvarlar içerisinde yaşanıyor gündelik hayat. Otobüsle ilerlerken dikkatimi bir tek afişlere yoğunlaştırabilirdim. Kurban Bayramı’na atıfla yardım çağrısında bulunan İmkander, Kimse Yok Mu, İyilikder, Deniz Feneri, Hayrat Yardım, Vuslat Derneği, Hz. Ayşe İlim ve Hizmet Vakfı gibi İslami dernek ve vakıflar ile “Türkiye’nin en modern kurban satış ve kesim yeri”ni müjdeleyen Başakşehir Belediyesi’ne ait afişlerin yanı sıra Saadet Partisi (SP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) üyelerinin bayram tebriği, sokaklara çıkan insanlarla konuşan unsurlardı. Güçlü İslami referanslarla çevrili sokak, bölgenin *bu dünyadan* elini eteğini çeken insanların yaşam alanıymış gibi bir intiba uyandırırken hemen her köşe başında, “Başakşehir’de yeni bir şehir” sloganıyla karşıma çıkan *Vadi Şehir* konut reklamları, İstanbul’da bir *proje ilçe*’ olarak kurulan Başakşehir’in kendi içinde de yeni bir şehir kurma arzusuna işaret ediyordu. Yolculuk boyunca otobüsten inmeme sağlayabilecek bir mekâna rastlayamadığım için son durağa dek gittiğim Başakşehir’de etrafıma bakınırken, çoğunluğu otobüs şoförlerinden oluşan fazlasıyla eril ortamda, rahatsız edici bakışların odağı haline geldiğim için bir dolmuş binerek eve döndüm; siyaseti olanaklı kılan kentsel kamusalığın ve tarihin dışına itilen “ev”e (Alkan, 2009, s. 17)...

Kent deneyimini otomatikleştiren, sterilizeleyen site hayatının temel yerleşim biçimi halini aldığı bu tür bölgeler, kent hayatını sınırları belirli alanlarda sürdürmeyi dayatırken, en basitinden bir bardak çay içebilmek için dahi alışveriş merkezlerine girmeyi gerektiriyor. Beraberinde bu mekânların kullanımında yaşanan artış

getiren ve bir kısır döngüye dönüşen bu durum, sokakta vakit geçirme talebini yanıtsız bırakıyor ve her türlü deneyimi sınıfsallıkla sınıyor. Sokağa temas edebilmek, otomobil sahipliğine; kentte vakit geçirmek, alışveriş merkezi kullanımına; ikamet edebilmek ise site sakini olmanın getirdiği ekonomik-sosyal yükümlülükleri yerine getirmeye dayanıyor.

Sonuç yerine

Kendi yaşam alanına tekrar döndüğümde, sokakta yürürken gözümün iliştiği binaları olduklarından daha az katlıymış gibi algılamaya başladım. Tahminler yürütüp “en fazla üç-dört katlıdır” dediğim yerlerin sayınca altı - yedi katın üstünde olduğunu fark ettiğimde, uzun süre yüksek binalarla çevrili bir bölgede yaşamının algıya ciddi zararlar verebildiğini gördüm. Tecrübe ettiğim yaşam biçiminin beğenilerim üzerinde de köreltici bir etkisinin olduğunu söyleyebilirim. Daha önceleri sıklıkla gittiğim, fark edilir düzeyde estetik bir tasarımı olmayan mekânlarda arkadaşlarımla görüşmeye başladığım ilk günlerde, sıradan denebilecek mekânlara karşı büyük bir hayranlık duyuyor, etrafımdakileri de benimle aynı düşüncede olmaya ikna etmeye çabalıyordum. Şimdiye dek gördüğüm en çirkin binaların manzaram haline geldiği bir dönemden sonra kapıldığım bu yanılgıdan yavaş yavaş sıyrılıyorum. Sitede yaşarken evden dışarı çıkamazken eski düzenime döndüğüm ilk bir ay sürekli dışarıda vakit geçirdim, eve çoğunlukla uyumak için geldim. Geniş ve aydınlık bir dairede yaşadıkten sonra, yalnızca çalışmam gerektiğinde, bir anlamda mecbur kaldığımda kendi odamda vakit geçirebildim. Odamın çok yakınında henüz başlayan inşaatın gürültüsü de evin içerisinde kalmama izin vermedi.

Merkezden uzaklaşınca eve hapseden, merkeze yaklaştıkça eve girmeye müsaade etmeyen İstanbul'da, kent sınırları her geçen gün biraz daha esnekleşirken, kentin hangi bölgesinde, ne tip bir yaşam alanını (site, mahalle, rezidans tipi yüksek bina...) kendimize ev kılmaya çalıştığımız, gündelik pratikler üzerinde çok büyük bir belirleyici haline gelebiliyor. Bu araştırmaya başlamadan önce kentin periferisinde kadın olmanın kentte hareketlilik üzerindeki sınırlayıcı etkilerine dair düşüncelerim çoğunlukla sınıfsallık üzerinden kurulmuştu. Burada yaşadıkten sonra varsıl bir grubun üyesi olan, ekonomik kısıtları (büyük oranda) olmayan kadınların da kentte rahat hareket edemediğini fark ettim. Metne başlarken Bachelard'dan hareketle ifade ettiğim, “benim kaybettiklerimin, bizim kaybettiklerimizle” taşıdığı paralelliklerin en başında bu durum yer alıyor. Kentin sınırlara doğru sürekli genişleyen, otoyol eksenli yerleşime davet eden eril yapısı, evin içerisinden çıkardığı kadınların ciddi bir kısmının sitenin sınırlarından öteye gitmesine *otomobil kullanan* eşi olmadan izin vermiyor. Bununla birlikte benim gibi kadınlar da sitenin dışına çıkmak, özel bir araç kullanımını ve yüksek ulaşım bedellerini getirdiğinden rahat hareket edemiyor ve kent hayatına katılamıyor. Tüm bunlar, kentte hareketliliğin ilk adımında toplumsal cinsiyetle birlikte okunmasını ve ardından ekonomik saiklerle güçlü dirsek temasını gözden kaçırmamam gerektiğini fark ettirdi.

Mekânı kendi deneyimim üzerinden tartıştığım bu çalışmada, otoetnografinin imkânları ve sınırlılıkları iç içe geçerken, güvenli sitelerde, yüksek binalarda yaşanan gündelik hayatı daha derinlikli analiz edebilmek için sitede yaşayan ve bu çalışmaya konu olan taraflara da derinlemesine görüşmeler yoluyla söz hakkı vermek, alanda kısa süre kalan araştırmacının öngöremeyeceği, gözden kaçırabileceği ya da yanlış yorumlayabileceği durumları daha anlaşılır kılabilmek için önemlidir.

Bu tip yerlerde süregiden pratiklere yakından bakmak, mekânın dilini anlayabilmek için anlamlı veriler sunacaktır. Bu site üzerinden ilerleyecek olursak, sitenin kentin çevre bölgesinde ve çevreyolu kenarında olması gibi lokasyonundan kaynaklanan durumunun yanı sıra ortak alanlar ve binaların/dairelerin yapısından kaynaklanan sorunlar, site sakinlerinin bir araya gelebilmelerinin ve komşu edinebilmelerinin önündeki en büyük ketlerdendir. Yüksek binalar, bazen yüzlerce kişiyi bir arada bulundurduğundan bir simaya aşına olabilmelerin önüne geçerken, aynı binaların bir de yatayda uzaması, otel hissiyatını güçlendirerek, gelip geçicilik duygusunun yerleşmesine sebep oluyor. Ortak alanların farklı kültür ve alışkanlıklardan insanların karşılaşma mekânı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kadınların sitenin her noktasında –ve çevresinde- rahatlıkla hareket edebilmelerinin önündeki fiziksel engellerin aşılması, kafelerin yoğun olarak bulunduğu ortamın eril öğelerden arındırılması, inşa edilen bu tür mekânların daha yaşanabilir kılınması için ilk elde geliştirilebilecek öneriler arasındadır.

Hikâyemi, nitel araştırmacıların iyi bir hikâyeye anlatıcısı olmaya ihtiyacı olduğu ve bu anlatımın onların ayırt edici özelliklerinden biri haline gelmesi gerektiğini söyleyen Harry F. Wollcott'tan (aktaran Holt 2003, 5) aldığım cesaretle anlatırken, toplumsal hayatın bir parçası olan ve bizim diğerleriyle nasıl ilişkilendiğimizi gösteren duygularımı (Adams vd. 2015, 11) da paylaştığım bu metnin, yalnızca kendi hikâyem olmadığına dair büyük bir umut taşıyorum.

- ¹ Yüksek bina (*high-rise*), üzerinde bir anlaşma sağlanamamış ve net ölçülerle ifade edilemeyecek olsa da genellikle 18 katın üzerindeki binalar bu statüde değerlendiriliyor.
- ² Dairenin anahtarını alacağım kişi. Çalışmada görüşülen/sohbet edilen kişilere anonim isimler verilmiştir.
- ³ 21 Eylül tarihinde yaşadığım bir olay, şoke olmama, korkmama ve uzun süre kendimi toparlayamama sebep oluyor. Günlükten kısa bir alıntı: “Kornalar, kornalar... Bir adam da kamyonetinden sarkıp 'S*kerim seni' diye bağırıyor. Nasıl bir haleti ruhiye insana bunu söyletir diye düşündüm bir süre...”
- ⁴ Kılık kıyafetimi gözden geçirmeye yönelik düşüncem, Türkiye’de kadınlara yönelik şiddetin her türlüsünde önce kadına odaklanması, kadının azmettirici olarak görülmesi, erkekler için her zaman hafifletici sebepler bulunması ve her seferinde “ağır tahrik” altında kalmaları, kimi zaman istemeden ve farkında olmadan bu düşüncelerin ben ve benim gibi kadınlarda belirginleşmesine sebep olabiliyor. Yalnızca 2015 yılında Türkiye’de kadınların maruz kaldığı şiddet, taciz ve tecavüz verilerine göz atmak, neden bu tür bir düşünce ve tutum geliştirdiğimi açıklar. Bkz. “Erkek Şiddeti Çetelesi”. *Bianet*, Erişim: 28 Aralık 2015, <http://bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>
- ⁵ Cıvardaki bir AVM. Servisleri 10.00-16.00 arası her çeyrekte sitenin önünden kalkıyor.
- ⁶ Ziyaretime gelen ya da telefonla görüştüğüm pek çok arkadaşım, “sen epeydir siteden dışarı çıkmıyorsun galiba” dedi ya da buna benzer saptamalarda bulundu. Sürekli siteden ve oradaki yaşamdan bahsetmem bu duruma sebep olmuş olabilir. Siteden dışarı çıkmama kararında ise burada yaşayan ve çoğunlukla site sınırları içerisinde vakit geçirmek durumunda kalan evkadınlarının gündeliklerinin geçtiği ortamı ve neler hissedebileceklerini daha iyi anlama isteğim yatıyordu.
- ⁷ Herhangi bir yere gidip gelmek için toplu ulaşım araçlarının kalktığı noktaya erişmek için taksi kullanmak zorunda olduğum için böyle bir cümle yazıyorum. Bahsettiğim AVM’ye servisiyle gidip geldiğim için alışveriş yapmazsam hiç para harcamayabilirim.
- ⁸ Virginia Woolf, “kurmaca, örümcek ağı gibidir, çok hafif de olsa yine de dört bir köşesinden hayata tutunur” der. Buradaki kurmaca karakter için de aynısı söylenebilir.
- ⁹ Bir görüşmecinin ifadesi.
- ¹⁰ Ernest Gellner (2013, 59), etnik grupta, etnisitenin sınırlarının politik birimin sınırlarını da çizdiği için yönetenlerle yönetilenlerin aynı etnik kökenden olmasının zaruriyetine değinir. Bu yüzden de, “[s]ayıları çoğalan yabancılar, politik birim içinde pek hoş karşılanmazlar, yabancıların yönetici olması ise hiç hoş karşılanmaz”.
- ¹¹ 1980’lerde liberalleştirilen piyasa mekanizmasının yeni-İslamcılıkla buluşarak “bir toplumsal örüntüye dönüştüğü” en kapsamlı kentsel projelerden biri olan Başakşehir, 1994 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin Refah Partisi tarafından devralınmasıyla “Müslümanlık, muhafazakarlık ve kapalı site” dendiğinde akla ilk gelen yer, Ayşe Çavdar’ın (2010) ifadesiyle, “İslamcılığın, liberal ekonomiyle girdiği yatakta peydah ettiği özürülü bir bebek”.

Kaynakça

- Adams, Tony. E., Jones, Stacy. Holman ve Ellis, Carolyn. *Autoethnography: Understanding Qualitative Research* (Oxford: University Press, 2015).
- Ahmed, Sara. *Duyguların Kültürel Politikası*, çev. Sultan Komut, (İstanbul: Sel Yayınları, 2015).
- Alkan, Ayten. “Giriş: Cinsiyet Dinamiklerinin Peşinden Mekânın İzini Sürmek,” *Cins Cins Mekân* ed. Ayten Alkan (İstanbul: Varlık Yayınları), 7-35.
- Bachelard, Gaston. *Uzamanın Poetikası*, çev. Dost Körpe (İstanbul: İthaki Yayınları, 2013).
- Bektaş, Leyla. “Kent Mekânının Dönüşümü ve Yabancılaşma: Kente Belgeseller Üzerinden Bakış”, yayınlanmamış yüksek lisans tezi (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013).
- Bektaş, Leyla. “Göge Uzanan Binalarda Gündelik Hayatın İnşası,” *MomentDergi* 2 no: 1. (2015): 266-295.
- Benjamin, Walter. *Pasajlar*, çev. Ahmet Cemal, (İstanbul: YKY, 2011).
- Bıçakçı, Barış. *Sinek Isırıklarının Müellifi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013).
- Cresswell, Tim ve Uteng, Tanu Priya. “Gendered Mobilities: Towards An Holistic Understanding,” *Gendered Mobilities* der. Tanu Priya Uteng ve T. Cresswell (Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2008), 1-15.
- Çavdar, Ayşe. “Müslüman Gettoda Çakma Modernite,” *Academia* (2010), https://www.academia.edu/413086/Müslüman_gettoda_çakma_modernite

- Duncan, Margot. "Autoethnography: Critical Appreciation of An Emerging Art," *International Journal of Qualitative Methods* 3, no. 4 (2004): 1-14.
- Engels, Friedrich. "Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu", çev. Sevim Belli (İstanbul: Sol Yayınları, 1992).
- Ellis, Carolyn. "Creating Criteria: An Ethnographic Short Story," *Qualitative Inquiry* 6 no. 2. (2010): 273-277.
- Ettore, Elizabeth. "Gender, Older Female Bodies And Autoethnography: Finding My Feminist Voice By Telling My Illness Story," *Women's Studies International Forum* 28. (2005): 535-546.
- Geertz, Clifford. *Kültürlerin Yorumlanması*, çev. Hakan Gür (Ankara: Dost Yayınları, 2010).
- Gellner, Ernest. *Milliyetçiliğe Bakmak*, çev. Simten Coşar (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013).
- Highmore, Ben. *Ordinary Lives: Studies in the Everyday* (Oxon: Routledge, 2011).
- Holt, Nicholas L. "Representation, Legitimation, and Autoethnography: An Autoethnographic Writing Story," *International Journal of Qualitative Methods* 2 no: 1 (2003): 1-22.
- Jones, Stacy Holman. "Autoethnography Making The Personel Political," *Handbook of Qualitative Research* ed. Norman K. Denzin ve Yvonna S. Linclon (Londra: Sage, 2005), 763-791.
- Kalfa, Aslıcan, Aytekin, Bilge Sevim ve Dinç, Zeynep Özge. "Kent İçi Ulaşımın Cinsiyeti: Ankara Örneği," *Cins Cins Mekân* ed. Ayten Altan (İstanbul: Varlık Yayınları, 2009), 217-243.
- Kant, Immanuel. *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*. çev. Yavuz Abadan ve Seha L. Meray (Ankara: Ajans Türk Matbaası, 1960).
- le Breton, David. *Yürümeye Övgü*, çev. İsmail Yerguz (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2007).
- Massey, Doreen. *Space, Place, and Gender* (Mineapolis: University of Minnesota Press, 1994).
- Muncey, Tessa. "Doing Autoethnography," *International Journal of Qualitative Methods* 4 no:1 (2005): 69-86.
- Oğuz, Hatice Şule. "Alanda Bir Kadın," *Fe Dergi* 4 no: 1 (2012): 64-78.
- Özbay, Cenk. "Yirmi Milyonluk Turizm Başkenti: İstanbul'da Hareketliliklerin Politik Ekonomisi," *Yeni İstanbul Çalışmaları* der. Ayfer Bartu Candan ve Cenk Özbay (İstanbul: Metis Yayınları, 2014), 166-198.
- Paquot, Thierry. *Şehrsel Bedenler*, çev. Zeynep Bengü (İstanbul: Everest Yayınları, 2011).
- Pollan, Micheal. *Bana Ait Bir Yer Hayallerin Mimarisi*, çev. İlknur Urkun Kelso (İstanbul: Sinek Sekiz, 2015).
- Reed-Danahay, Deborah. *Auto/Ethnography Rewriting the Self and the Social*. (Oxford: Berg, 1997).
- Sennett, Richard. *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, çev. Can Kurultay ve Süha Sertabiboğlu (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999).
- Şenol Cantek, Funda, Çağla Ünlütürk Ulutaş ve Sermin Çakmak. "Evin İçindeki Sokak, Sokağın İçindeki Ev: Kamusal ile Özel 'Ara'sında Kalanlar," *Kenarın Kitabı: "Ara"da Kalmak Çeperde Yaşamak* ed. Funda Şenol Cantek (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014). 121-161.
- Şentürk, Burcu. *Bu Çamuru Beraber Çiğnedik: Bir Gecekondu Mahallesi Hikâyesi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015).
- Şentürk, Levent. "Eril Kente Dönüş," *Cins Cins Mekân* (İstanbul: Varlık Yayınları, 2009), 36-63.
- Tanyeli, Uğur. "Kaotik Denizdeki Düzen Adaları ya da 'Organize Edilmiş Cinnet'," *Rüya, İnşa, İtiraz: Mimari Eleştiri Metinleri* der. Uğur Tanyeli (İstanbul: Boyut Yayınları, 2012), 405-408.
- Tedlock, Barbara. "Ethnography and Ethnographic Representation," *Handbook of Qualitative Research* ed. Norman K. Denzin ve Yvonna S. Linclon (Londra: Sage, 2005), 467-481.

- Tuncer, Selda. "Dışarı ıkmak: zelden Kamusala Feminist Bir Saha Hikâyesi," *MomentDergi* 2 no: 2 (2015): 30-58.
- Wall, Sarah. "An Autoethnography On Learning About Autoethnography," *International Journal of Qualitative Methods* 5 no: 2 (2006): 146-160.
- Wall, Sarah. "Easier Said Than Done: Writing An Autoethnography," *International Journal Of Qualitative Methods* 7 no:1 (2008): 38-53.